

Rozłożenie na raty kary grzywny

Słowa kluczowe: kara, grzywna, kodeks karny wykonawczy

Grzywna jest jednym z najstarszych środków reakcji karnej. Jej historia sięga zamierzonego okresu, kiedy możliwym było odkupienie się od „publicznej zemsty” (za popełnione przestępstwo) przez złożenie odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz pokrzywdzonego bądź jego rodziny. Grzywna stała się wówczas formą wykupienia od kary ujmowanej jako zemsta publiczna. W prawie polskim była znana już w XI w., a kolejne stulecia umocniły pozycję tej kary wśród sankcji karnych¹. Współcześnie w większości państw kara ta jest podstawowym środkiem reakcji na przestępczość „średnią” i „drobną”². Grzywna od dawna uważana była za najważniejszy środek polityki kryminalnej. We współczesnych systemach karnych jest karą dominującą, orzekaną w niektórych krajach (państwa skandynawskie) w rozmiarach przekraczających 80% ogółu kar. Od połowy XX wieku, w całej Europie grzywna zyskała na znaczeniu. W związku z tendencją do szerokiego stosowania kar wolnościowych ten rodzaj sankcji zajmuje pierwsze miejsce w katalogu kar kodeksu karnego³.

---

1 M. Melezini, *System prawa karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie*, Warszawa 2010, s. 276.

2 W. Dadak, *Grzywna samoistna w stawkach dziennych*, Warszawa 2011, s. 15.

3 M. Pilarzka, *O skutkach uchylania się od kary grzywny w nowej kodyfikacji karnej*, „Przegląd Prawa i Administracji UW” 1998, nr 41, s. 161.

Aktualna systematyka kar jest wyrazem nowej filozofii karania, mającej na celu ograniczenie wykonywania kary pozbawienia wolności⁴. Zgodnie z art.58 § 1 k.k. sąd orzeka karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania tylko wtedy, gdy inna kara lub środek karny nie może spełnić celów kary. Przepis ten wskazuje zatem na pierwszeństwo kar wolnościowych, a więc i kary grzywny⁵.

Kara grzywny z uwagi na nieizolacyjny charakter jest karą konkurencyjną dla kosztownych i zwykle nieskutecznych kar pozbawienia wolności⁶. Na wzmocnienie znaczenia w systemie kar sankcji wolnościowej, jaką jest grzywna mają zapewne wpływ jej liczne zalety. Kara ta nie odrywa skazanego od jego naturalnego środowiska, nie pociąga za sobą izolacji od rodziny i środowiska społecznego, nie odrywa skazanego od pracy. Nie powoduje także zagrożenia demoralizacją, co może mieć miejsce w przypadku kary pozbawienia wolności. Elastyczność wykonania kary grzywny daje możliwość podejmowania decyzji adekwatnych do sytuacji skazanego – przyjęty w obecnym Kodeksie karnym system stawek dziennych pozwala dostosować wysokość kary do stopnia winy sprawcy oraz jego stanu majątkowego.

Na tle kodeksowej regulacji kary grzywny można wyróżnić trzy postaci tej kary:

- grzywnę samoistną, będącą jedyną sankcją orzeczoną za dane przestępstwo,
- grzywnę kumulatywną, wymierzoną obok kary pozbawienia wolności. Kodeks karny przewiduje dwie podstawy tak orzeczonej grzywny: wobec sprawcy, który dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy korzyść majątkową osiągnął oraz w przypadku grzywny wymierzonej na podstawie art. 289 § 4 k.k.⁷, a także
- grzywnę orzeczaną w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary ograniczenia wolności lub kary pozbawienia wolności. Grzywna ta ma charakter akcesoryjny – w przypadku zarządzenia

---

4 L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2010, s. 47.

5 *Ibidem*.

6 J. Jakubowska-Hara, *Kara grzywny jako alternatywa pozbawienia wolności* [w:] J. Jakubowska-Hara, J. Skupiński (red.), *Alternatywy pozbawienia wolności w polskiej polityce karnej*, Warszawa 2009, s. 58.

7 A. Grześkowiak, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 203.

wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności – nie podlega wykonaniu⁸.

Grzywna jest karą pieniężną, w wyniku której dochodzi do pozbawienia skazanego środków pieniężnych w kwocie określonej wyrokiem. Jest to zatem kara majątkowa, która nakłada na skazanego obowiązek określonego zachowania, polegającego na zapłacie wskazanej w wyroku kwoty na rzecz Skarbu Państwa⁹.

Jedną z podstawowych cech kary kryminalnej jest jej zamierzona dolegliwość¹⁰. W przypadku grzywny treścią kary jest dolegliwość ekonomiczna wynikająca z uszczuplenia majątku skazanego¹¹. Może się jednak zdarzyć, że środki przeznaczone na zapłatę grzywny pochodzą od osób trzecich, co powoduje, że dolegliwość grzywny traci swój osobisty charakter. Jest to niewątpliwie wadą tej kary, gdyż dobrowolne uiszczenie grzywny nie podlega weryfikacji w postępowaniu wykonawczym, co do podmiotu, który grzywnę zapłacił jak i środków pochodzących na ten cel.

Właściwe, czyli dobrowolne uiszczenie grzywny obejmuje dwie sytuacje. W pierwszej dochodzi do uiszczenia grzywny w ustawowym terminie, w drugiej natomiast termin zapłaty grzywny jest terminem wyznaczonym przez sąd (np. w przypadku rozłożenia na raty).

Cechą charakterystyczną ustawowego modelu wykonywania grzywny jest wyższość wykonania właściwego tej kary nad wykonaniem zastępczym. Rozwiązanie polegające na możliwości rozłożenia grzywny na raty pozwala uniknąć negatywnych konsekwencji długotrwałego i mało efektywnego postępowania egzekucyjnego. Pozwala również zachować skazanemu zdolność do zapłaty grzywny mimo braku możliwości jej uiszczenia na zasadach określonych w wezwaniu do zapłaty¹².

Najbardziej pożądaną i efektywną formą wykonania tej kary jest oczywiście uiszczenie grzywny w ustawowym terminie. Kodeks karny wykonawczy w art. 44 § 1 wskazuje termin wykonania kary grzywny. Jest to 30 dni od otrzymania wezwania do zapłaty¹³. Warto przy tym dodać, że

8 T. Kalisz, *Kilka uwag w sprawie interpretacji art. 71 § 2 k.k. Rozważania na tle uchwały Sądu Najwyższego – Izby Karnej z 20 września 2007 r. (sygn. Akt I KZP 27/07)* [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, Wrocław 2009, s. 72.

9 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 25.

10 W. Wolter, *Zarys systemu prawa karnego. Część ogólna*, Kraków 1934, s. 7.

11 A. Marek (red.), *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1986, s. 189.

12 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 188.

13 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U. nr Nr 90, poz. 557

skazany może dobrowolnie dokonać zapłaty grzywny jeszcze przed wspomnianym wezwaniem, zaraz po uprawomocnieniu się wyroku. Szybsze wykonanie tej kary może mieć dla skazanego znaczenie w kwestii przyspieszenia rozpoczęcia terminu zatarcia skazania.

Poprzedni Kodeks karny wykonawczy z 1969 r., w art. 149 przewidywał krótszy termin zapłaty kary grzywny. Wynosił on 14 dni od otrzymania wezwania do zapłaty. Należy wyraźnie podzielić pogląd W. Dadaka, który stwierdza, że wydłużenie tego terminu jest w pełni uzasadnione. Skazany powinien bowiem mieć możliwość zgromadzenia środków niezbędnych do zapłaty grzywny. Grzywna jest karą, która wymierzana jest z uwzględnieniem całego stanu majątkowego sprawcy, w skład którego wchodzi zarówno środki pieniężne na rachunkach bankowych, miesięczne dochody z wynagrodzenia za pracę, jak i przedmioty, które dla potrzeb wykonania kary mogą być spieniężone¹⁴. Dłuższy termin wykonania tej kary ma stworzyć możliwość zapłaty grzywny w formie podstawowej.

W celu wykonania grzywny prezes lub upoważniony sędzia sądu wskazanego w art. 3 § 1 lub 1a k.k.w. bezzwłocznie zarządza wpisanie grzywny do dziennika należności sądowych i wzywa skazanego do jej zapłaty w 30 dniowym terminie. Wezwanie powinno zawierać pouczenie o konsekwencjach nieuiszczenia grzywny w ustawowym terminie¹⁵. Należy je wysłać skazanemu za zwrotnym potwierdzeniem odbioru, które dołącza się do akt sprawy.

Ma to znaczenie dla podejmowania z urzędu dalszych czynności wykonawczych, które mogą nastąpić dopiero po upływie 30 dni od wezwania do zapłaty. Nie ma przeszkód, by w razie nieuiszczenia grzywny w terminie, sąd informował skazanego nie tylko o przeprowadzeniu egzekucji sądowej, ale też o dalszych konsekwencjach, czyli o możliwości wykonania pracy zastępczej lub zastępczej kary pozbawienia wolności. Informacje tego rodzaju mogłyby przyczynić się do zdyscyplinowania skazanego do zapłaty grzywny w terminie a także zmotywować skazanego do podjęcia inicjatywy, która zmierzałaby do zastosowania modyfikacji tej kary, takiej jak rozłożenie grzywny na raty¹⁶.

Rozłożenie grzywny na raty jest „właściwą” formą wykonania kary grzywny. Termin wskazany w wezwaniu zostaje zastąpiony terminem zapłaty poszczególnych rat, określonym przez sąd. Instytucja rozłożenia

¹⁴ W. Dadak, *Grzywna...*, s. 185.

¹⁵ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 267.

¹⁶ W. Dadak, *Grzywna...*, s. 186.

grzywny na raty ma na celu ułatwienie skazanemu wykonanie grzywny w formie właściwej¹⁷ i doprowadzenie do jej uiszczenia, mimo że sytuacja w której się znalazł w okresie wykonania grzywny, nie pozwala na jej uiszczenie w terminie¹⁸. Instytucja ta jest przejawem realizacji prawa skazanego do humanitarnego traktowania. Umożliwia bowiem zapłatę grzywny w częściach, bez przeprowadzania zarówno kosztownego postępowania egzekucyjnego, jak i wykonania zastępczych form tej kary.

Kodeks karny wykonawczy w art. 49 § 1 przewiduje, iż sąd może rozłożyć na raty karę grzywny, gdy natychmiastowe jej wykonanie pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki¹⁹. Uregulowanie to dotyczy sytuacji, w której jednorazowe wykonanie grzywny spowoduje dla skazanego i jego rodziny dolegliwość wykraczającą ponad tę, która jest wskazana w wyroku skazującym. Sąd rozpatrując możliwość rozłożenia na raty powinien rozważyć skutek jednorazowej zapłaty grzywny. Ocenie sądu powinna podlegać sytuacja osobista sprawcy, jego dochody, warunki rodzinne, stan zdrowia, jego wykształcenie, a także stosunki majątkowe. Zgromadzenie i analiza powyższych informacji jest zasadna dla przekonania sądu, że skazany zapłaci grzywnę zgodnie z warunkami określonymi w postanowieniu o rozłożeniu na raty.

Zgodnie z art. 49 § 1 k.k.w. sąd może rozłożyć grzywnę na raty na czas nieprzekraczający 1 roku, licząc od dnia wydania pierwszego postanowienia w tym zakresie²⁰. W sytuacjach zasługujących na szczególne uwzględnienie, zwłaszcza gdy wysokość grzywny jest znaczna, grzywnę można rozłożyć na raty na okres 3 lat – art. 49 § 2 k.k.w.²¹.

We wskazanej regulacji mamy do czynienia z konstrukcją opartą na zastosowaniu klauzuli generalnej, pojemnej treściowo i elastycznej w przestrzeni interpretacji. Określenie „wypadki zasługujące na szczególne uwzględnienie” stwarza możliwość powołania się na sytuacje nadzwyczajne, trudne do kazuistycznego wyliczenia w konkretnym przepisie. Wypadki, które mogą uzasadniać rozłożenie grzywny na raty w trybie art. 49 § 2 k.k.w. to okoliczności niespodziewane, ciężkie do przewidzenia. Mogą to być nieszczęśliwe wydarzenia, które spowodowały zmianę

17 *Ibidem*.

18 K. Postulski [w:] Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. II, Gdańsk 2005, s. 249.

19 *Ibidem*.

20 Ustawa z dnia 6.06.1997 r., Dz. U., Nr 90, poz. 557.

21 *Ibidem*.

sytuacji materialnej i to o charakterze przekraczającym poziom wskazany w art. 49 § 1 k.k.w. Do grupy tych zdarzeń zaliczyć można także wydarzenia w ramach, których skazany lub osoby dla niego najbliższe poważnie ucierpiały, zostały okaleczone. Wypadkiem takim może być śmierć osoby najbliższej spowodowana nieszczęśliwym wypadkiem. Ustawodawca mając świadomość znaczeniowego otwarcia analizowanej konstrukcji, starając się ją w pewnym sensie domknąć, podkreślił że wypadki te muszą być kwalifikowane przez fakt ich szczególnego uzasadnienia. W świetle tego stwierdzenia wskazane (czy inne możliwe do przyjęcia) wypadki muszą mieć cechę swoistej osobliwości, być czymś specjalnym, nieprzeciętnym.

Nieco inaczej rzecz się ma w przypadku wprost wskazanym przez ustawodawcę jako wypadek zasługujący na szczególne uwzględnienie – zgodnie z art. 49 § 2 k.k.w. jest to sytuacja gdy wysokość grzywny jest znaczna. Mamy tu w istocie do czynienia ze wskazaniem jednej z takich nadzwyczajnych sytuacji. Konstrukcja ta to pewien kierunek (wskazówka) interpretacyjna. Na pewno możemy powiedzieć, że nie jest to jedyna przesłanka uzasadniająca zastosowanie art. 49 § 2 k.k.w.

Ustawa nie precyzuje pojęcia „znaczna wysokość grzywny”. Trafnie podnosi L. Sługocki, że termin „znaczna wysokość grzywny” jest pojęciem względnym, relatywnym. Autor uważa, że pojęcie to należy rozpatrywać jedynie w odniesieniu do konkretnego skazanego i jego sytuacji zarobkowej, majątkowej, rodzinnej a także zdrowotnej. Zatem kwota „znacznej grzywny” to kwota różna dla każdego skazanego²². „Znaczna wysokość” grzywny jest pojęciem ogólnym, trudnym do zdefiniowania. Termin ten należałoby odnosić do niemożliwości zapłacenia grzywny ratami w okresie roku, gdyż w tym wypadku pociągnęłoby to dla skazanego i jego rodziny zbyt ciężkie skutki.

Reasumując, decyzja sądu w przedmiocie rozłożenia kary grzywny na raty powinna być poprzedzona ustaleniem stanu majątkowego skazanego i jego rodziny, powinna także uwzględniać faktyczne wysokości zarobków i dodatkowych dochodów, stan zdrowia skazanego oraz istnienie majątkowej wspólnoty małżeńskiej²³. Warto przy tym dodać, że niezależnie od ustanowionego ustroju majątkowego między małżonkami, wykonanie grzywny w formie podstawowej powoduje, że skutki jej wykonania najbardziej

22 L. Sługocki, *Kara grzywny samoistnej i jej wykonanie*, Warszawa 1984, s. 167.

23 S. Paweła, *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Kraków 2003, s. 162.

odczuwają członkowie najbliższej rodziny skazanego. Dobrowolna zapłata grzywny jest zazwyczaj dokonywana z rodzinnego budżetu, co ma wpływ na ograniczenie możliwości zaspokajania potrzeb całej rodziny.

W myśl artykułu 58 § 2 k.k. grzywny nie orzeka się, jeśli dochody sprawcy, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że sprawca grzywny nie uiszczy i nie będzie jej można ściągnąć w drodze egzekucji. Zakaz ten ma chronić sprawcę przed zastępczą formą wykonania kary grzywny, w sytuacji gdy brak możliwości wykonania właściwego był od niego niezależny. Decyzja sądu o zaniechaniu wymierzenia grzywny jest uzależniona od położenia ekonomicznego sprawcy i tym samym od wystąpienia przesłanek wskazanych w powyższym przepisie. Zakaz orzekania grzywien niewykonalnych jest przejawem realizacji zasady indywidualizacji wymiaru grzywny dostosowującej go do faktycznych możliwości wykonania tej kary przez sprawcę²⁴. Sformułowanie zawarte w artykule 58 § 2 k.k. uzasadnia interpretację, że wszystkie wskazane w nim okoliczności, a więc zarówno stosunki majątkowe, dochody jak i możliwości zarobkowe, powinny świadczyć o braku możliwości wykonania grzywny. Jeśli bowiem którakolwiek z nich umożliwia wykonanie tej kary, nie ma podstaw do rezygnacji z grzywny. Oznacza to, że jeśli choćby jedno z powyższych kryteriów oceny okoliczności nie uzasadnia przekonania, że grzywna nie będzie wykonana, karę można wymierzyć²⁵.

Decyzja sądu w przedmiocie rozłożenia na raty ma formę postanowienia, które powinno zawierać²⁶:

- wskazanie podstawy prawnej,
- określenie liczby i wysokości rat,
- terminy płatności pierwszej raty i rat następnych,
- pouczenie o skutkach niezapłacenia którejkolwiek z rat.

Pozytywna decyzja sądu w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty zobowiązuje skazanego do obowiązku zapłaty poszczególnych rat. Termin zapłaty ostatniej raty jest terminem wykonania kary grzywny.

Zgodnie z art. 50 § 2 k.k.w. uchybienie terminu spłaty choćby jednej raty daje sądowi podstawę do odwołania rozłożenia na raty. Ustawodawca różnicuje przesłanki dotyczące odwołania, przewidując obligatoryjne

24 Z. Sienkiewicz, *O problemach wymiaru kary grzywny* [w:] L. Bogunia (red.), *Księga Pamiątkowa ku czci Prof. J. Wąsika*, t. XVI, Wrocław 2004, s. 275.

25 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 134.

26 S. Pawela, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 1993, s. 472.

i fakultatywne podjęcie decyzji w tym przedmiocie²⁷. Przesłanki obligatoryjne (art. 50 § 1 k.k.w.) dotyczą wystąpienia nowych okoliczności lub ujawnienia się okoliczności nie znanych sądowi w momencie orzekania a istotnych dla rozstrzygnięcia. Mogą to być zatem okoliczności, które wskazują, że nie było podstaw do rozłożenia grzywny na raty czy pojawienie się nowych faktów czyniących niemożliwym lub niecelowym realizowanie grzywny w formie rat²⁸. Dotyczy to przypadków, gdy sytuacja skazanego zmieniła się na tyle, że ustały podstawy zastosowania rozłożenia na raty np. nabycie przez skazanego spadku dużej wartości albo przypadków zajęcia przez sprawcę dochodów, które wcześniej uzyskiwał²⁹. Obligatoryjne odwołanie rozłożenia grzywny na raty, następuje przy uwzględnieniu wspomnianych już unormowań zawartych w art. 24 k.k.w., z tym wyjątkiem, że może ono nastąpić w każdym czasie, także po upływie 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia o rozłożeniu grzywny na raty³⁰.

Fakultatywne przesłanki rozłożenia grzywny na raty występują w sytuacji, gdy skazany uchybił terminowi płatności choćby jednej raty. Podstawę do odwołania daje niespłacenie jednej raty w terminie lub spłacenie w terminie rat w niepełnej wysokości³¹. Ustawodawca pozostawił sądowi decyzję czy w przypadku uchybienia terminowi spłaty odwołać rozłożenie na raty czy też jedynie zdyscyplinować skazanego, poprzez wezwanie do zapłaty kolejnej raty pod rygorem wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wykonania kary zastępczej. W postanowieniu z dnia 6.06.2001 r. Sąd Apelacyjny, powołując się na art. 50 k.k.w. wskazał na domniemanie, iż uchybienie w płatności raty grzywny nastąpiło z przyczyn zależnych od skazanego. Sąd zatem nie musi z urzędu ustalać przyczyn tego uchybienia i ma prawo odwołać rozłożenie grzywny na raty tylko na podstawie stwierdzenia faktu takiego uchybienia. Ma jednak obowiązek dopełnić wszystkich wymogów procesowych, które umożliwią skazanemu obronę przez wykazanie, że uchybienie nastąpiło z przyczyn od niego niezależnych³². Sąd na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania, wskazań

27 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 195.

28 Paweł S., *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz z indeksem rzeczowym*, Warszawa 1999, s. 473.

29 Kuć M., Gałązka M., *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2009, s. 92.

30 K. Postulski, *Kodeks...*, s. 287.

31 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 197.

32 K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 207.

wiedzy i doświadczenia życiowego, ustala przyczynę niepłacenia przez skazanego rat grzywny i decyduje, czy przyczyny te były od skazanego zależne czy też nie³³. Jeżeli bowiem niedotrzymanie terminu płatności nastąpiło z przyczyn od skazanego niezależnych, nie ma podstaw do odwołania rozłożenia grzywny na raty. Skazany ma pełne prawo wykazać, dysponując odpowiednimi środkami dowodowymi, iż uchybienie to nastąpiło z przyczyn od niego niezależnych. Koniecznym jest więc, przed wydaniem stosownego postanowienia, poinformowanie skazanego i jego pełnomocnika o terminie posiedzenia. Stwarza to skazanemu możliwość złożenia stosownych dowodów i wyjaśnienia przyczyn zaistniałego stanu rzeczy. Ciężar dowodu w tej sytuacji spoczywa na skazanym³⁴. Unormowanie w przedmiocie ciężaru dowodu zawarte w art. 50 § 2 powoduje, że sąd nie ma obowiązku przeprowadzania dowodów z urzędu, który to obowiązek jest zawarty w art. 167 k.p.k. co do przyczyn niepłacenia rat.

W sytuacji odwołania rozłożenia na raty, gdy skazany nie spłacił żadnej z rat, nie ma konieczności dokonywania zmian wysokości grzywny podlegającej wykonaniu. Jeśli jednak skazany spłacił część rat, sąd ponownie zobowiązany jest do określenia kwoty, będącej przedmiotem dalszego postępowania wykonawczego³⁵.

W związku z odwołaniem rozłożenia grzywny na raty konieczne jest kontynuowanie postępowania wykonawczego.

Po odwołaniu rozłożenia grzywny na raty postępowanie wykonawcze wraca do stadium, w którym nastąpiło rozłożenie na raty. Jeśli postępowanie wykonawcze było na etapie przed skierowaniem sprawy na drogę postępowania egzekucyjnego, następuje wdrożenie tego postępowania. Jeśli natomiast postępowanie było na etapie stwierdzenia, że egzekucja jest bezskuteczna lub z okoliczności wynika, że byłaby bezskuteczna, istnieje możliwość zarówno umorzenia grzywny w całości lub części, jak i zastosowania wobec skazanego zastępczej formy wykonania grzywny w postaci pracy społecznie użytecznej czy zastępczej kary pozbawienia wolności. Zatem w zależności od przyczyn, z powodu których nastąpiło odwołanie, sąd ma wybór co do sposobu dalszego postępowania wykonawczego³⁶.

33 *Ibidem*.

34 W. Ginalski, *Modyfikacje kary grzywny w trakcie jej wykonywania*, Wrocław 2000, s. 185.

35 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 201.

36 K. Postulski, *Kodeks...*, s. 291.

Postępowanie incydentalne w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty może być wszczęte na wniosek stron – skazanego lub prokuratora oraz obrońcy skazanego lub z urzędu. W przypadku rozłożenia grzywny na raty z urzędu nie jest konieczna zgoda skazanego. Może to skutkować dla skazanego opóźnieniem biegu zatarcia skazania, jednak ma on możliwość w każdym czasie dokonać zapłaty grzywny. Skazany może także wnieść zażalenie na postanowienie o rozłożeniu grzywny na raty, dotyczące warunków na jakich grzywna ma być wykonywana. W literaturze panuje również pogląd, że wniosek w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty może złożyć także małżonek skazanego, z uwagi na możliwość ściągnięcia grzywny w drodze egzekucji z majątku wspólnego małżonków – art. 28 k.k.w. Paragraf 1 tegoż artykułu wskazuje, że odpowiedzialność majątkiem wspólnym jest uzależniona od istnienia przesłanki negatywnej tj. braku możliwości zaspokojenia należności z majątku osobistego skazanego³⁷. Małżonek może wystąpić z takim wnioskiem dopiero po nadaniu wyrokowi orzekającego grzywnę klauzuli wykonalności także przeciwko niemu. Do małżonka skazanego stosuje się art. 22 § 1, to znaczy, że jeśli sąd uzna za stosowne zapoznanie się z jego stanowiskiem, zawiadomi go o terminie i celu posiedzenia. Sytuacja taka może mieć miejsce wówczas, gdy udział małżonka skazanego pozwoli na wszechstronne wyjaśnienie okoliczności w przedmiocie podjęcia decyzji o rozłożeniu grzywny na raty i gdy jego udział jest niezbędny do prawidłowych ustaleń faktycznych. Ma on bowiem prawo złożyć wyjaśnienia, czy też złożyć stosowne dokumenty, którymi dysponuje, i które pozwolą sądowi na trafną ocenę, czy i w jakim zakresie uwzględnienie wniosku jest uzasadnione³⁸. W postępowaniu w przedmiocie rozłożenia na raty skazany jest stroną, tak więc zawiadomienie go o celu i terminie posiedzenia jest obowiązkowe (w przeciwieństwie do małżonka skazanego). Skazanemu przysługuje zażalenie na postanowienie sądu, którego to uprawnienia nie ma małżonek skazanego. Niestawiennictwo skazanego na posiedzenie w myśl art. 22 § 1 nie wstrzymuje rozpoznania sprawy. Jednak przesłuchanie skazanego może okazać się uzasadnione, celem ustalenia przesłanek niezbędnych do rozpoznania wniosku – wysokości i ilości rat, a także pouczenia o skutkach ich niepłacenia w terminie³⁹.

37 M. Wysocka, *Odroczenie i rozłożenie na raty kary grzywny*, Wrocław 2005, s. 307.

38 K. Dąbkiewicz, *Kodeks...*, s. 203.

39 Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks...*, s. 158.

Postanowienie o rozłożeniu grzywny na raty może być wydawane kilkakrotnie, z tym, że okres roku liczy się od wydania pierwszego postanowienia. Taka sama regulacja dotyczy trzyletniego okresu rozłożenia na raty⁴⁰. Ponowny wniosek skazanego i jego obrońcy a także małżonka skazanego o rozłożenie grzywny na raty podlega opłacie.

Skazany może wystąpić z wnioskiem w przedmiocie rozłożenia na raty na każdym etapie postępowania. Ustawodawca w art. 49 k.k.w. nie określa czasu, w jakim sąd może orzec o rozłożeniu grzywny na raty. Nie zabrania więc, aby postanowienie w tej kwestii było wydane zarówno przed skierowaniem polecenia egzekucyjnego komornikowi, jak i po wszczęciu egzekucji komorniczej czy w czasie odbywania przez skazanego pracy społecznie użytecznej lub zastępczej kary pozbawienia wolności⁴¹. Pozytywna decyzja sądu w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty wpływa na sposób wykonywania tej kary. Jeśli podjęte było wobec skazanego postępowanie egzekucyjne, wówczas zostaje ono zawieszona.

Sąd powinien zawiadomić komornika o fakcie rozłożenia grzywny na raty. Jeśli skazany w momencie wydania postanowienia o rozłożeniu grzywny na raty wykonywał pracę społecznie użyteczną – zostaje zwolniony z obowiązku jej wykonywania. Natomiast, gdy skazany rozpoczął już odbywanie zastępczej kary pozbawienia wolności, postanowienie o odbyciu tej kary traci moc, a skazany zostaje zwolniony na podstawie skierowanego do administracji zakładu karnego odpisu postanowienia o rozłożeniu grzywny na raty ze wzmianką o wykonalności wraz z nakazem zwolnienia⁴².

Jeśli materiał dowodowy, jakim dysponuje sąd wskazuje, że skazany jest w stanie wykonać karę jednorazowo, sąd odmówi rozłożenia grzywny na raty. Przesłanki rozłożenia grzywny na raty nie występują także, gdy skazany ukrywa środki, które uzyskał w drodze popełnionego przestępstwa⁴³.

Istotą grzywny jest, by oddziaływała na sprawcę poprzez dolegliwość majątkową. Uszczuplenie środków finansowych ma uświadomić sprawcy nieopłacalność przestępstwa. Ma także ukształtować w świadomości społecznej przekonanie, że przestępstwo „nie popłaca”. Grzywna to kara

---

40 K. Postulski, *Kodeks...*, s. 287.

41 *Ibidem*.

42 W. Dadak, *Grzywna...*, s. 194.

43 K. Dąbkiewicz, *Kodeks...*, s. 205.

o charakterze jednorazowym. Wymierzenie tylko tej kary przez sąd, pozwala przypuszczać, że sprawca nie wymaga oddziaływań resocjalizacyjnych, właściwych dla pozbawienia czy ograniczenia wolności. Zatem z jednej strony, do zastępczych form wykonania kary grzywny należy podchodzić z pewnym dystansem, z drugiej zaś należy reagować na sytuacje, w których nie następuje dobrowolne czy przymusowe wykonanie tej kary⁴⁴.

Rozłożenie grzywny na raty nie stanowi odrębnej formy wykonania kary grzywny. Jest jedynie modyfikacją konkretnej fazy jej wykonania, przyczyniającą się do realizacji zasady nadrzędności wykonania właściwego nad wykonaniem zastępczym⁴⁵.

Instytucja rozłożenia grzywny na raty nie powinna mieć na celu zmniejszenia dolegliwości kary, lecz dostosowania jej do sytuacji ekonomicznej skazanego i jego rodziny.

Wykonanie kary grzywny w formie ratalnej pozwala na omińnięcie długotrwałego postępowania egzekucyjnego, zastępczych form wykonania grzywny, a także na realizację wielu zasad przyjętych w ustawodawstwie karno-wykonawczym m.in.: zasady elastycznej modyfikacji kar, zasady podmiotowego traktowania skazanego, zasady indywidualizacji oraz zasady wykonywania kar w sposób humanitarny⁴⁶. Postępowanie wykonawcze powinno zmierzać do wykonania kary grzywny w taki sposób, by zastępcza kara pozbawienia wolności była wyjątkiem i ostatecznością.

---

44 M. Kuć, M. Gałązka, *Prawo...*, s. 89.

45 *Ibidem*.

46 J. Hołda, Z. Hołda, *Prawo karne wykonawcze*, Kraków 2006, s. 80.